

PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN TƯ LIỆU BÁO CHÍ THUỘC SỞ HỮU TƯ NHÂN TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY (NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP BỘ SƯU TẬP CỦA NHÀ SƯU TẦM NGUYỄN PHI DŨNG TẠI NINH BÌNH)

NGUYỄN NGỌC HOAN
Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Nhận bài ngày 10/6/2026. Sửa chữa xong 26/6/2026. Duyệt đăng 02/7/2026.

Abstract

In 2024, the amended Law on Cultural Heritage was adopted, establishing a stronger legal framework for preserving and promoting privately owned documentary heritage in Vietnam. Within the national documentary heritage system, historical printed newspapers constitute a distinctive primary source that preserves social memory and documents the nation's historical development. This article examines the value and current management of an extensive newspaper collection weighing approximately seven metric tons and owned by collector Nguyen Phi Dung in Nam Dinh Ward, Ninh Binh Province. Drawing on field surveys and consultations with museum experts conducted in 2026, the study identifies major challenges related to physical deterioration, particularly the acidification of wood-pulp paper, and limited public access resulting from private storage conditions. It subsequently proposes a comprehensive set of solutions involving specialized overhead-scanning technology and public-private partnership (PPP) mechanisms to preserve the collection and enhance its accessibility and value.

Keywords: Documentary heritage, heritage digitization, historical newspapers, Ninh Binh, private collection.

1. Đặt vấn đề

Trong xu thế chuyển đổi số và phát triển các ngành công nghiệp văn hóa hiện nay, di sản tư liệu ngày càng khẳng định vị trí cốt lõi trong việc định hình bản sắc và bảo tồn ký ức xã hội. Cùng với hệ thống các thiết chế công lập, các bộ sưu tập tư nhân đang vận hành như những cánh tay nối dài, giúp cứu giữ và lấp đầy những khoảng trống tư liệu quan trọng lịch sử. Tuy nhiên, loại hình di sản tư liệu bằng giấy, đặc biệt là báo chí cũ, luôn đối diện với nguy cơ hư hại khốc liệt do tác động của khí hậu nhiệt đới và tần suất lật giở cơ học. Tại tỉnh Ninh Bình, bộ sưu tập báo giấy của nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng là một hiện tượng văn hóa độc đáo với khối lượng di sản đồ sộ đã được xác lập kỷ lục quốc gia. Tuy nhiên, khối tư liệu này hiện vẫn tồn tại dưới dạng một “nguồn tài nguyên thô” biệt lập. Vì vậy, việc nhận diện hệ giá trị, đánh giá thực trạng bảo quản và thiết lập các giải pháp chuyển đổi số, kết nối công - tư để phát huy giá trị bộ sưu tập là yêu cầu cấp thiết, đóng góp thiết thực vào chiến lược phát triển văn hóa của địa phương.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về di sản tư liệu báo chí thuộc sở hữu tư nhân

Di sản tư liệu bằng giấy đóng một vai trò đặc biệt cốt lõi trong cấu trúc ký ức di sản toàn cầu. Theo định hướng chỉ dẫn của Chương trình Ký ức Thế giới do UNESCO khởi xướng từ năm 1992, di sản tư liệu là những thực thể chứa đựng thông tin di sản, mang tính dịch chuyển được, có thể là văn bản, hình ảnh, âm thanh hoặc các định dạng nghe nhìn khác, thể hiện một cách sâu sắc ký ức chung của một cộng đồng, một quốc gia hay của toàn nhân loại. Tại Việt Nam, khái niệm này đã được luật hóa một cách chặt chẽ tại Khoản 7 Điều 3 Luật Di sản văn hóa số 44/2024/QH15, theo đó di sản tư liệu được xác định là tài liệu có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, được hình thành trên các chất liệu khác nhau, lưu giữ ký ức xã hội và tiến trình lịch sử.

Email: hoancongtu2015@gmail.com

Trong hệ thống di sản tư liệu đồ sộ đó, báo chí giấy cũ đại diện cho một loại hình tài liệu sơ cấp mang đặc tính kép độc đáo. Về mặt nội dung tài liệu, báo chí cũ phản ánh một cách chân thực, tức thời và toàn diện hơi thở của thời đại ngay tại thời điểm sự kiện diễn ra. Khác với các công trình biên khảo lịch sử thế hệ sau vốn đã có sự sàng lọc và tái cấu trúc tư duy, các trang nhật báo, tuần báo hay tạp chí xuất bản định kỳ gìn giữ nguyên vẹn bối cảnh chính trị, ngôn ngữ xã hội, thị hiếu văn hóa, và cả những chi tiết dân sinh nhỏ nhất của cộng đồng tại một lát cắt thời gian cố định. Về mặt hình thức vật chất, mỗi tờ báo cũ còn là một chứng tích sống động về tiến trình kỹ nghệ in ấn, công nghệ chế bản (từ kỹ thuật in typo, thạch bản đến offset) và sự tiến hóa của nghệ thuật đồ họa chữ, nghệ thuật minh họa măt-sét qua các thời kỳ lịch sử văn hóa khác nhau (Nguyễn Thành, 2001; Đỗ Quang Hưng, 2001).

Khi xem xét dưới góc độ quyền sở hữu, di sản tư liệu báo chí thuộc sở hữu tư nhân mang những đặc điểm vận hành vừa linh hoạt nhưng cũng vừa chịu nhiều áp lực rủi ro hơn so với hệ thống lưu trữ công lập. Về mặt pháp lý, Luật Di sản văn hóa năm 2024 đã mở ra một chương mới mang tính bước ngoặt, thừa nhận và bảo hộ một cách bình đẳng quyền sở hữu, quyền định đoạt hợp pháp của các cá nhân, tổ chức ngoài công lập đối với di sản tư liệu. Nhà nước thực hiện các chính sách ưu đãi về thuế, hỗ trợ kỹ thuật bảo quản, và đặc biệt là khuyến khích các chủ sở hữu tư nhân tham gia vào chiến lược chuyển đổi số di sản quốc gia nhằm xã hội hóa sâu rộng công tác bảo tồn (Đặng Văn Bài, 2021).

Đặc điểm lớn nhất của các sưu tập tư nhân là khả năng tích lũy di sản theo các chủ đề chuyên sâu hoặc gom nhặt các "mảnh vỡ" tư liệu rải rác ngoài dân gian mà các thiết chế lớn như Thư viện Quốc gia hay Trung tâm Lưu trữ Quốc gia chưa kịp tiếp cận hoặc đã bị thất lạc trong chiến tranh. Sự tâm huyết, tính chủ động và tốc độ thu mua nhanh chóng của các nhà sưu tầm tư nhân chính là cánh tay nối dài đắc lực, thực hiện sứ mệnh bù đắp những khoảng trống lịch sử vô giá. Tuy nhiên, điểm hạn chế cố hữu của loại hình này chính là tính cô lập về thông tin, sự thiếu hụt quy chuẩn bảo tàng học bài bản và áp lực nặng nề về kinh phí tự túc, khiến di sản dễ bị rơi vào trạng thái "tài nguyên ngủ yên" hoặc bị xuống cấp âm thầm dưới tác động của môi trường mà cộng đồng không hề hay biết.

2.2. Nhận diện hệ giá trị bộ sưu tập báo giấy của nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng tại Ninh Bình

Bộ sưu tập báo giấy của nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng (trú tại phường Nam Định, thành phố Ninh Bình, tỉnh Ninh Bình) là một hiện tượng đặc biệt, một điểm sáng nổi bật trong phong trào sưu tầm cổ vật và tư liệu văn hóa ngoài công lập tại Việt Nam hiện nay. Khởi nguồn từ niềm đam mê lưu giữ ký ức dân tộc từ năm 2016, sau một thập kỷ kiên trì tìm kiếm dọc theo chiều dài đất nước, nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng đã thiết lập nên một kho lưu trữ đồ sộ với tổng khối lượng di sản giấy lên tới gần 7 tấn, bao gồm hàng vạn đầu báo, tạp chí, giai phẩm Xuân trải dài qua nhiều thế kỷ (Nguyễn Phi Dũng, 2026). Quy mô mang tính kỷ lục này đã được các tổ chức kỷ lục trong nước chính thức công nhận, biến nơi đây trở thành một trong những kho lưu trữ báo chí tư nhân có tính hệ thống và toàn vẹn bậc nhất cả nước. Khảo sát sâu vào cấu trúc của bộ sưu tập, chúng ta có thể nhận diện rõ ràng ba tầng giá trị cốt lõi mang tính khoa học cao:

2.2.1. Giá trị lịch sử và tài liệu gốc

Kho tư liệu của ông Nguyễn Phi Dũng lưu trữ một khối lượng khổng lồ các tờ báo xuất bản trong các giai đoạn bão táp của lịch sử dân tộc. Điển hình là mảng báo chí cách mạng, báo chí chiến trường hình thành trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ. Có thể tìm thấy ở đây những số báo độc bản hoặc cực kỳ quý hiếm của báo *Sự Thật*, *Cứu Quốc*, *Nhân Dân*, *Quân đội Nhân dân* phát hành ngay tại mặt trận hoặc trong vùng tự do, thông tin trực tiếp về chiến dịch Điện Biên Phủ năm 1954 hay cuộc Tổng tiến công và nổi dậy Xuân 1975. Các số báo phát hành vào các mốc ngày lịch sử trọng đại (như ngày 2/9/1945, ngày 7/5/1954, ngày 30/4/1975) không chỉ mang giá trị biểu tượng tinh thần lớn lao, mà bản thân các trang viết, hệ thống khẩu hiệu, hình ảnh cổ động in trên giấy bản, giấy nửa thời kỳ đó là những bằng chứng lịch sử không thể chối cãi về ý chí độc lập và tinh thần tự cường của dân tộc. Đây là nguồn sử liệu gốc có giá trị đối chiếu, kiểm chứng cực kỳ quan trọng cho các nhà nghiên cứu lịch sử chính trị và lịch sử quân sự Việt Nam hiện đại.

2.2.2. Giá trị xã hội và bản sắc văn hóa vùng miền

Bộ sưu tập sở hữu một phân mảng chuyên đề vô cùng độc đáo về Báo Xuân và Báo Tết phát hành từ thập niên 1930 đến nay. Qua các giai phẩm Xuân này, người đọc có thể tái dựng lại toàn bộ bức tranh đời sống tinh thần, phong tục tập quán, thị hiếu thẩm mỹ và sự thay đổi văn phong của người Việt qua gần một thế kỷ. Sự thay đổi từ những câu đối Tết, tranh khắc gỗ mộc mạc trên báo chí thời kỳ đầu sang những tác phẩm thơ mới, truyện ngắn hiện đại và những tiểu phẩm trào phúng phản ánh sinh động dòng chảy văn hóa qua từng niên đại.

Bên cạnh đó, bộ sưu tập còn có giá trị địa phương chí đặc sắc đối với tỉnh Ninh Bình và khu vực châu thổ sông Hồng khi lưu giữ tương đối toàn vẹn hệ thống báo chí địa phương cũ, như báo *Ninh Bình*, báo *Hà Nam Ninh* (thời kỳ sáp nhập tỉnh). Những trang báo này chứa đựng nguồn thông tin chi tiết về quá trình hợp tác hóa, phong trào sản xuất, xây dựng tuyến đê biển, phát triển kinh tế - xã hội địa phương và các tư liệu về vùng đất, con người Cố đô Hoa Lư qua các thời kỳ mang tính đặc thù mà ngay cả các thư viện địa phương hiện nay cũng khó lòng có đầy đủ bản gốc (Nguyễn Phi Dũng, 2026).

2.2.3. Giá trị nghệ thuật đồ họa và quy trình kỹ nghệ in ấn

Xem xét dưới lăng kính mỹ thuật học, bộ sưu tập là một bảo tàng thu nhỏ về nghệ thuật thiết kế đồ họa chữ (Typography) và nghệ thuật minh họa Việt Nam. Kho tư liệu lưu giữ rất nhiều tờ báo từ thời kỳ phôi thai của báo chí quốc ngữ như *Gia Định Báo*, *Nam Phong Tạp Chí*, *Phong Hóa*, *Ngày Nay*, *Trung Bắc Tân Văn*... Trên các trang bìa và mềng-sét (masthead) của các tờ báo này, công chúng được chiêm ngưỡng những tác phẩm hội họa, ký họa, tranh biếm họa của các bậc thầy mỹ thuật Đông Dương như Nguyễn Gia Trí, Tô Ngọc Vân, Nguyễn Tường Tam (Nhất Linh)...

Đồng thời, sự thay đổi từ kỹ thuật in cao sử dụng chữ chì, in thạch bản thủ công trên các loại giấy thô sơ trong chiến khu, cho đến công nghệ in thấp hiện đại với độ phân giải màu sắc chính xác trên giấy couche sau này đã minh chứng một cách sinh động cho lịch sử phát triển của ngành công nghiệp in ấn và truyền thông đại chúng tại Việt Nam (Nguyễn Thành, 2001).

2.3. Thực trạng bảo quản và những thách thức đặt ra

Song hành cùng những giá trị khoa học và lịch sử tư liệu to lớn đã được nhận diện, bộ sưu tập báo giấy của nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng hiện đang phải đối mặt với những áp lực khốc liệt về mặt bảo tồn vật chất dưới sức ép của quy mô số lượng hiện vật và giới hạn hạ tầng. Qua số liệu minh chứng thực tế từ quy trình kiểm kê tư liệu chuyên gia phối hợp cùng gia đình, tổng quy mô kho báo hiện đã đạt tới các con số phân kỳ lịch sử vô cùng đồ sộ, bao gồm:

Khối di sản báo chí cách mạng và kháng chiến (1945 - 1954): Gồm 500 tờ báo độc bản và tư liệu gốc. Đây là khối tư liệu có tuổi đời cao nhất, chịu tổn thương vật lý nặng nề nhất do được in trong điều kiện chiến khu thô sơ.

Khối báo chí thời kỳ xây dựng Chủ nghĩa xã hội và đấu tranh thống nhất (1954- 1975): Gồm 70.000 tờ, phản ánh giai đoạn lịch sử bùng nổ thông tin chiến trường và truyền thông đại chúng trực quan.

Khối báo chí thời kỳ Bao cấp và bước đầu chuyển đổi Đổi mới (1975 - 1990): Gồm khoảng 70.000 tờ, lưu giữ ký ức về một giai đoạn kinh tế - xã hội đặc thù của đất nước.

Khối báo chí đương đại và các ấn phẩm đặc thù (1991- nay): Chiếm số lượng lớn nhất với tầm 300.000 tờ.

Sự phát triển nhanh chóng của khối lượng tư liệu với tổng quy mô lên đến hàng trăm nghìn ấn phẩm này đang tạo ra những rào cản thách thức rất lớn trong công tác lưu trữ vật lý tại không gian hiện hữu:

2.3.1. Áp lực quá tải về diện tích và hạ tầng không gian lưu trữ vật lý

Theo dữ liệu ghi nhận tại thiết chế lưu trữ tư nhân này, tổng diện tích mặt sàn đang được phân bổ để vận hành kho báo bao gồm một không gian phụ trợ (ST) rộng 50 m² và không gian diện tích chính (DT) đạt 350 m². Dù tổng diện tích mặt sàn lên tới 400 m² là một nỗ lực rất lớn đối với một hộ gia đình tư nhân, song khi phải gánh vác hơn 440.000 tờ báo và tạp chí các loại, mật độ xếp chồng hiện vật tại đây đã chạm ngưỡng quá tải sâu sắc. Việc sắp xếp các khối báo từ thời kỳ 1945 - 1954 (500 tờ) cho đến mảng báo chí đương đại

(300.000 tờ) rơi vào trạng thái thiếu hụt các khoảng không vi khí hậu để lưu thông không khí, gián tiếp tạo điều kiện cho hiện tượng tích tụ nhiệt và gia tăng độ ẩm cục bộ giữa các lớp giấy in.

2.3.2. Nguy cơ tự hủy hoại nội tại từ chất liệu giấy (Sự axit hóa bột gỗ)

Ngoại trừ khối lượng báo chí hiện đại sau năm 1991 sử dụng giấy có hàm lượng bảo an cao, phần lớn trong số hơn 140.000 tờ báo thuộc giai đoạn 1945–1990 được sản xuất từ bột gỗ chứa hàm lượng axit tự do (lignin) rất cao. Dưới tác động của khí hậu nồm ẩm đặc trưng tại Ninh Bình, các liên kết cellulose trong cấu trúc của 500 tờ báo kháng chiến (1945–1954) và các khối báo thời bao cấp đang bị bẻ gãy liên tục. Hiện tượng giấy ngả màu vàng ố, mủn giòn và dễ rách nát khi có tác động cơ học diễn ra một cách âm thầm nhưng khốc liệt. Việc lưu trữ lượng hiện vật đồ sộ này trong thùng nhựa hoặc túi zip nylon chỉ là giải pháp tạm thời, thậm chí có thể gây ra hiệu ứng nhà kính tại chỗ nếu nhiệt độ không được kiểm soát liên tục ở mức tiêu chuẩn bảo tàng học ().

2.3.3. Rủi ro tổn hại do tần suất can thiệp cơ học trực tiếp và thiếu hụt quy trình số hóa

Do chưa có hệ thống cơ sở dữ liệu số hóa đồng bộ, mỗi khi có nhu cầu tra cứu chuyên sâu đối với khối lượng 70.000 tờ báo giai đoạn 1954 - 1975 hay 70.000 tờ giai đoạn 1975 - 1990, người quản lý hoặc các nhà nghiên cứu bắt buộc phải lục tìm và lật giở thủ công trên hiện vật gốc. Tần suất ma sát cơ học trực tiếp bằng tay người vào những trang giấy đã có tuổi đời từ 40 đến 80 năm làm gia tăng tốc độ rách nát, mờ chữ và bong tróc gáy báo, đe dọa trực tiếp đến tính toàn vẹn của các văn bản sử liệu độc bản độc nhất trong bộ sưu tập.

2.4. Đề xuất giải pháp phát huy giá trị bộ sưu tập báo giấy Nguyễn Phi Dũng trong bối cảnh hiện nay

2.4.1. Thực hiện chiến lược số hóa dữ liệu di sản (Giải pháp “Phát huy tĩnh”)

Chuyển đổi số không còn là một lựa chọn xu hướng mà đã trở thành giải pháp cứu cánh bắt buộc và duy nhất để giải quyết triệt để mâu thuẫn giữa bảo tồn nguyên bản và khai thác giá trị di sản tư liệu báo chí thuộc sở hữu tư nhân. Nhằm tối ưu hóa nguồn lực, quy trình số hóa kho báo giấy của ông Nguyễn Phi Dũng cần được triển khai một cách bài bản qua các bước khoa học cụ thể sau:

Xây dựng danh mục phân loại và thứ tự ưu tiên số hóa: Cần tiến hành kiểm kê khoa học, phân loại toàn bộ kho tư liệu thành các nhóm dựa trên tiêu chí độ quý hiếm và mức độ xuống cấp vật chất. Nhóm ưu tiên số 1 phải là các đầu báo độc bản, báo chí xuất bản trước năm 1954 và các số báo chiến trường đang có dấu hiệu giòn hóa, mủn nát nghiêm trọng cần phải được quét hình ảnh lập tức để lưu trữ cấu trúc thông tin trước khi hiện vật gốc không còn khả năng tiếp xúc cơ học.

Ứng dụng công nghệ quét chuyên dụng không xâm hại: Tuyệt đối không sử dụng các máy quét phẳng thông thường vì quy trình ép chặt bề mặt và lật úp tờ báo sẽ phá hủy gáy sách và làm rách giấy giòn. Thay vào đó, phải ứng dụng hệ thống máy quét từ trên cao chuyên dụng cho thư viện (Overhead Scanner, ví dụ dòng máy chuyên dụng Bookeye hoặc Zeutschel). Công nghệ này sử dụng camera quét từ trên xuống với giá đỡ hình chữ V có góc mở linh hoạt (đến 90°), kết hợp với nguồn ánh sáng LED lạnh hoàn toàn không chứa tia cực tím (UV) và tia hồng ngoại (IR), đảm bảo không gây ra bất kỳ tác động nhiệt hay lực cơ học nào làm tổn thương hiện vật gốc.

Thiết lập định dạng lưu trữ tiêu chuẩn và số hóa sâu: Các file ảnh quét gốc phải được lưu trữ ở định dạng chất lượng cao không nén (TIFF hoặc RAW) với độ phân giải tối thiểu từ 300 DPI đến 600 DPI để phục vụ công tác lưu trữ vĩnh viễn và phục chế kỹ thuật số khi cần thiết. Từ file gốc này, tiến hành tạo ra các file phiên bản nén (định dạng PDF hoặc JPEG) có dung lượng thấp hơn để phục vụ tra cứu nhanh. Đặc biệt, cần ứng dụng công nghệ nhận dạng ký tự quang học (OCR) chuyên dụng cho tiếng Việt cổ và chữ quốc ngữ thời kỳ đầu để chuyển đổi hình ảnh văn bản thành dữ liệu text có khả năng tìm kiếm, giúp người dùng dễ dàng truy vấn từ khóa thông tin sâu đến từng dòng chữ trên trang báo cũ.

Xây dựng cơ sở dữ liệu siêu dữ liệu và quản lý thông minh: Thiết lập hệ thống mã quản lý cho từng hiện vật theo chuẩn Dublin Core, bao gồm các trường thông tin cụ thể: Tên đầu báo, số phát hành, ngày tháng năm xuất bản, nhà in, tác giả nổi bật, kích thước, tình trạng vật lý và vị trí lưu trữ thực tế trong kho. Bên ngoài mỗi hộp lưu trữ bằng chất liệu không chứa axit trong kho của ông Dũng sẽ được dán

một mã QR định danh tích hợp dữ liệu. Khi cần kiểm tra, người quản lý chỉ cần quét mã QR bằng thiết bị di động là có thể nắm giữ toàn bộ thông tin nội dung và tình trạng của khối tư liệu bên trong mà không cần phải mở hộp, hạn chế tối đa việc tiếp xúc trực tiếp với không khí bên ngoài.

2.4.2. Thiết lập mô hình không gian tương tác vật lý và không gian ảo

Để di sản tư liệu báo chí thực sự bước ra đời sống và tạo lập các giá trị xã hội, công tác phát huy cần phải được thực hiện đồng bộ trên cả hai không gian: không gian vật lý tại chỗ và không gian số trên môi trường mạng Internet.

Cải tạo và xây dựng không gian trưng bày chuyên đề vật lý an toàn: Nhà sưu tầm có thể dành một phần không gian kho bãi để cải tạo thành phòng trưng bày chuyên đề nhỏ, mở cửa đón các đoàn khách nghiên cứu và học sinh. Tại không gian này, cần tuân thủ nghiêm ngặt các nguyên tắc trưng bày tài liệu giấy: Hệ thống chiếu sáng phải sử dụng đèn LED ánh sáng vàng có cường độ thấp dưới 50 Lux; các hiện vật báo giấy quý hiếm phải được đặt trong tủ kính trưng bày có kiểm soát độ ẩm độ lặp (bằng các gói silicagel hút ẩm chuyên dụng) và tuyệt đối không để ánh nắng mặt trời chiếu trực tiếp vào khu vực trưng bày. Thay vì trưng bày toàn bộ bản gốc, không gian này có thể kết hợp trưng bày các bản sao phục chế có kích thước và màu sắc giống so với bản gốc để công chúng có thể tự do lật giở trải nghiệm mà không lo ngại hư hại.

Xây dựng không gian bảo tàng báo chí ảo: Sử dụng các file dữ liệu đã số hóa kết hợp công nghệ dựng hình không gian ảo 3D và ảnh chụp toàn cảnh VR 360 để xây dựng một “Phòng trưng bày Di sản Tư liệu Báo chí Tư nhân Nguyễn Phi Dũng” trên nền tảng web trực tuyến. Qua không gian ảo này, người xem dù ở bất cứ đâu trên thế giới cũng có thể thực hiện các chuyển tham quan tương tác, bấm chọn vào từng tủ tài liệu, lật mở từng trang báo Xuân thập niên 1930 hay những số báo chiến trường, đọc các thông tin diễn giải nội dung một cách trực quan, sinh động. Đây chính là giải pháp tối ưu giúp phá bỏ hoàn toàn giới hạn về khoảng cách địa lý của kho tư liệu tư nhân, đưa di sản tiếp cận đến hàng triệu công chúng toàn cầu một cách an toàn và bền vững.

2.4.3. Đa dạng hóa hình thức tuyên truyền và cơ chế phối hợp công - tư (PPP)

Sự kết hợp giữa nhiệt huyết của tư nhân và bộ đỡ pháp lý, chuyên môn của các cơ quan công lập chính là công thức cốt lõi để tạo nên sức sống trường tồn cho bộ sưu tập báo giấy Nguyễn Phi Dũng trong lòng đời sống đương đại.

Triển khai mô hình hợp tác giáo dục di sản “Học đường di sản”: Nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng có thể chủ động phối hợp với các trường Trung học cơ sở, Trung học phổ thông và các trường đại học trên địa bàn tỉnh Ninh Bình để xây dựng các chương trình học tập ngoại khóa. Báo chí cũ là một nguồn trực quan sinh động nhất cho môn Lịch sử và Ngữ văn địa phương. Thay vì học các sự kiện khô khan trong sách giáo khoa, các em học sinh sẽ được tiếp xúc với những file số hóa chất lượng cao hoặc các bản sao chụp của những tờ báo phát hành đúng vào ngày sự kiện đó diễn ra trong lịch sử. Việc đọc những dòng tin chiến sự nóng hổi, những bài tường thuật của các phóng viên chiến trường từ 50-70 năm trước sẽ kích thích mạnh mẽ tư duy lịch sử, lòng tự hào dân tộc và tình yêu đối với di sản văn hóa trong thế hệ trẻ.

Mô hình Phối hợp Công - Tư (PPP) trong Phát huy Di sản Tư liệu:

Sự liên kết chiến lược giữa Nhà sưu tầm tư nhân và Cơ quan quản lý văn hóa nhà nước nhằm tối ưu hóa nguồn lực bảo tồn.

Chủ sở hữu tư nhân (Nguyễn Phi Dũng): Đóng góp tài nguyên thô (7 tấn báo giấy gốc), không gian mặt bằng và nhiệt huyết quản trị trực tiếp.

Cơ quan công lập (Sở VH-TT/Bảo tàng tỉnh Ninh Bình): Hỗ trợ kỹ thuật kiểm kê khoa học, đào tạo nghiệp vụ bảo quản hóa - sinh, cấp phép hoạt động và kết nối mạng lưới quảng bá du lịch địa phương.

Tích hợp kho di sản vào bản đồ du lịch văn hóa sáng tạo của Ninh Bình: Ninh Bình vốn là một trung tâm du lịch lớn của cả nước với các di sản thiên nhiên và văn hóa thế giới như Tràng An, cố đô Hoa Lư. Kho di sản báo chí của ông Nguyễn Phi Dũng hoàn toàn có thể được định vị như một điểm đến du lịch tri thức, du lịch trải nghiệm văn hóa độc đáo dành cho đối tượng du khách chuyên sâu, các nhà nghiên

cứu, các đoàn khách quốc tế muốn tìm hiểu về lịch sử truyền thông và xã hội Việt Nam thế kỷ XX. Việc kết nối kho tư liệu vào các tour du lịch văn hóa của tỉnh sẽ tạo ra một nguồn thu kinh tế hợp pháp từ vé tham quan hoặc bán các sản phẩm lưu niệm phục chế (như bưu thiếp, sổ tay in măng-sét báo cổ), tạo nguồn tài chính bền vững để tái đầu tư cho công tác bảo quản kho báo.

Xây dựng hành lang hỗ trợ toàn diện từ cơ quan quản lý nhà nước: Ở góc độ quản lý vĩ mô, Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình, trực tiếp là Bảo tàng tỉnh Ninh Bình cần chủ động cử các chuyên gia bảo tàng học đến hỗ trợ nhà sưu tầm thực hiện công tác kiểm kê khoa học, lập hồ sơ phân loại hiện vật theo đúng quy chuẩn chuyên môn. Hướng dẫn nhà sưu tầm hoàn thiện các thủ tục pháp lý để thành lập một “Không gian Trưng bày Di sản Tư liệu Báo chí Tư nhân” chính thức theo tinh thần Luật Di sản văn hóa năm 2024. Đồng thời, các cơ quan công lập có thể đóng vai trò cầu nối để kết nối bộ sưu tập tư nhân này với các dự án tài trợ quốc tế về bảo tồn di sản tư liệu (như Quỹ của UNESCO hoặc các viện lưu trữ quốc tế), nhằm tiếp cận các nguồn lực hỗ trợ kỹ thuật cao như hóa chất khử axit cho giấy, máy quét chuyên dụng, giúp gìn giữ vĩnh viễn khối tài sản tri thức vô giá này cho hậu thế.

3. Kết luận

Nhìn tổng thể, bộ sưu tập báo giấy đồ sộ của nhà sưu tầm Nguyễn Phi Dũng tại tỉnh Ninh Bình không đơn thuần là một tài sản cá nhân, mà là một mảnh ghép quan trọng cấu thành nên bức tranh di sản tư liệu quốc gia, lưu giữ một cách toàn vẹn và sinh động ký ức xã hội của dân tộc qua nhiều thế kỷ. Trong bối cảnh hiện nay, dưới sự tác động khắc nghiệt của thời gian, khí hậu và giới hạn về nguồn lực bảo quản tư nhân, kho di sản này đang đứng trước ranh giới mong manh giữa sự trường tồn và nguy cơ tiêu vong vật chất. Việc triển khai một chiến lược chuyển đổi số toàn diện thông qua công nghệ quét Overhead chuyên dụng và xây dựng các không gian tương tác ảo là chìa khóa duy nhất để giải quyết triệt để mâu thuẫn giữa bảo tồn nguyên bản và khai thác giá trị. Song song đó, việc thiết lập một cơ chế phối hợp công - tư (PPP) bền vững, gắn kết chặt chẽ giữa chủ thể di sản tư nhân với các thiết chế quản lý văn hóa nhà nước và cộng đồng sẽ giúp kích hoạt nguồn tài nguyên thô này trở thành một động lực phát triển văn hóa mạnh mẽ. Đưa kho di sản báo chí tư nhân tại Ninh Bình hòa vào dòng chảy của các ngành công nghiệp văn hóa sáng tạo không chỉ góp phần gìn giữ vĩnh viễn tri thức lịch sử cho các thế hệ tương lai, mà còn thiết thực đóng góp vào chiến lược định vị và phát triển bền vững các giá trị văn hóa độc đáo của vùng đất Cố đô giàu truyền thống.

Tài liệu tham khảo

- Đặng Văn Bài (2010). *Xã hội hóa hoạt động bảo tồn di sản văn hóa ở Việt Nam: Lý luận và thực tiễn*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- Đặng Văn Bài (2021). Vai trò của các bộ sưu tập tư nhân trong hệ thống di sản văn hóa quốc gia. *Tạp chí Di sản Văn hóa*, số 3 (76), tr. 12-18.
- Đỗ Quang Hưng (2001). *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865 - 1945*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Nguyễn Thị Huệ (2018). *Cơ sở Bảo tàng học*. NXB Văn hóa Dân tộc.
- Nguyễn Văn Huy (2006). *Bảo tàng học hiện đại và xu hướng phát triển của bảo tàng tư nhân tại Việt Nam*. NXB Thế giới.
- ICCROM (2020). *Preventive Conservation Guidelines for Documentary Heritage*. Rome: ICCROM. <https://www.iccrom.org/resources/publications>.
- Quốc hội (2024). *Luật Di sản văn hóa*. Luật số 44/2024/QH15, ngày 28/11/2024.
- Nguyễn Thành (2001). *Lịch sử báo chí Việt Nam từ khởi thủy đến năm 1945*. NXB Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh.
- Lê Xuân Phương (2020). Ứng dụng công nghệ số trong bảo tồn di sản tư liệu bằng giấy: Kinh nghiệm quốc tế và đề xuất cho Việt Nam. *Tạp chí Thông tin và Phát triển*, số 11, tr. 34-39.
- UNESCO (2002). *General Guidelines to Safeguard Documentary Heritage*. Paris: UNESCO / Memory of the World Programme. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125637>.